

CAPÍTOLS MATRIMONIALS ENTRE ELIONOR DE PRADES I BERNAT IV DE CABRERA, PER CASAR A VIOLANT DE PRADES I BERNADÍ JOAN DE CABRERA

1409, gener, 24. Barcelona

L'Arxiu Històric de Protocols de Barcelona se suma a la commemoració dels 700 anys de la Creació del Comtat de les Muntanyes de Prades, presentant com a Document del Mes aquets capítols matrimonials

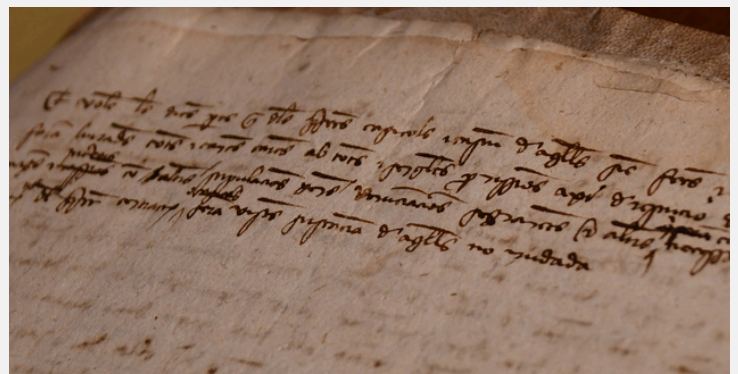
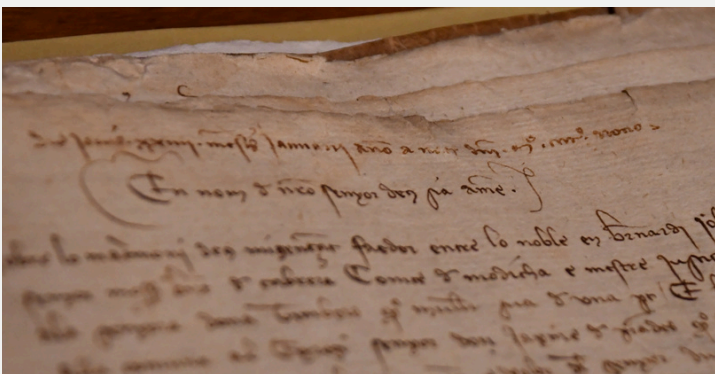
Arxiu Històric de Protocols de Barcelona, Bartomeu Eiximenis, Capitula et alia instrumenta de la casa de Cabrera, 1403, febrer, 15 - 1409, gener, 24, f. 3r-4v. (AHPB, 43/37; f. 3r-4v).

L'Arxiu Històric de Protocols de Barcelona se suma a la commemoració dels 700 anys de la Creació del Comtat de les Muntanyes de Prades presentant com a Document del Mes els capítols matrimonials que van establir el casament entre Violant de Prades i Bernat Joan, també anomenat Bernadí Joan. Aquests capítols matrimonials van ser signats per Elionor de Prades i Bernat de Cabrera en el 1409.

EL COMTAT DE LES MUNTANYES DE PRADES I BARONIA D'ENTENÇA

El 6 de maig de 1324 el rei Jaume II el Just va crear el comtat de les Muntanyes de Prades i el va agregar a la Baronia d'Entença. Per commemorar aquesta efemèride, des del 6 de maig del 2024 i fins al 6 de maig del 2025, es realitzaran un conjunt d'actes per mostrar la importància d'aquest acte jurídic per a la història de Catalunya.

Aquell 6 de maig de 1324, el rei Jaume II va crear, en una cerimònia solemne a la catedral de Barcelona, el comtat de les Muntanyes de Prades, a la Catalunya Nova, i va cedir en alou el territori que seria conegut com la Baronia d'Entença, fent comte al seu fill menor, l'infant Ramon Berenguer. Amb aquest acte, el monarca volia cohesionar aquests territoris tot relacionant-los directament amb el poder monàrquic, en contraposició a les antigues nissagues nobiliàries, fortament assentades i amb un poder cada vegada més creixent. Pocs anys després, l'infant va bescanviar el comtat de Prades pel d'Empúries amb el seu germà Pere, que es va convertir en el nou comte de Prades i en una de les figures històriques més rellevants de la Corona catalanoaragonesa de la seva època.

EL DOCUMENT

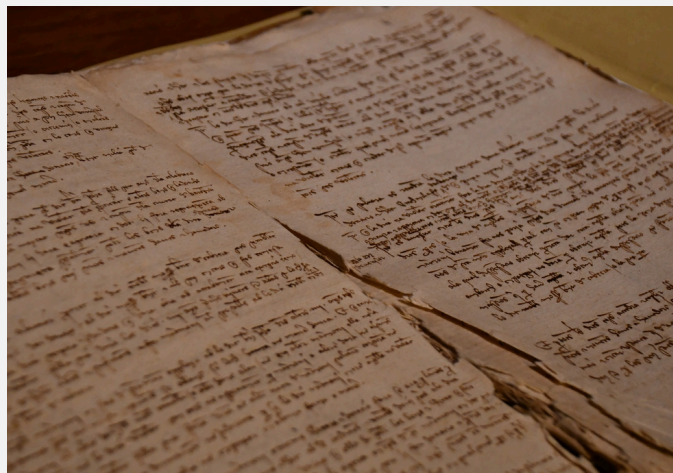
El document integra un registre del notari Bartomeu Eiximenis, que va actuar per autoritat reial com a notari públic de Barcelona, des del 1377, i per tota la terra i dominació del rei d'Aragó, des del 1374. Aquest és un registre que porta per títol *Capitula et alia instrumenta* de la casa de Cabrera i consigna instruments de forma exclusiva del llinatge dels Cabrera. En el fons documental del notari Bartomeu Eiximenis que es conserva en aquest arxiu n'hi ha un altre també dedicat en exclusivitat a aquest llinatge nobiliari, un llibre d'èpoques (AHPB, 43/36).

El document en qüestió són uns capítols matrimonials, tipologia documental ja tractada en el Document del Mes de novembre de 2023, amb el capítols matrimonials d'Enric Prat de la Riba i Josefa Dachs i Carné de 1905.

El 24 de gener de 1409, en el Palau reial major, davant del notari Bartomeu Eiximenis, es va acordar el matrimoni entre el noble Bernardí Joan, fill comú del *molt noble senyor mossèn* Bernat IV de Cabrera, comte de Mòdica i mestre justicier del regne de Sicília, i de la difunta *senyora dona* Timbor de Prades, d'una part, i la nobla dona Violant, filla de *l'egregi senyor* don Jaume de Prades, difunt, i la *nobla dona* Elionor. Amb el beneplàcit del *senyor* duc de Gandia, Alfons, avi dels dos cònjuges i del *senyor* comte de Prades, Joan, també avi dels dos, i del *senyor* bisbe de Mallorca, Lluís (fill del comte Joan), tutor i oncle patern de na Violant. Els nobles Bernat i Elionor van donar fe i promesa de paraula mitjançant sacrament, Bernat de Cabrera present a la signatura, i Elionor de Prades en absència per trobar-se en el Regne de Sicília.

El document s'estructura en catorze punts, precedits d'un protocol, amb la invocació, la notificació i la intitulació i closos per un escatocol amb la data, la signatura dels atorgants i els testimonis, i la cloenda notarial.

Per una banda, estarien les clàusules de promesa de matrimoni, en les que s'establia que al cap de quatre anys de la signatura s'havia d'efectuar el matrimoni *per paraula de present, abtes i suficients*, i les esposalles abans si fos possible. Cal tenir en compte que en el moment de signar, la futura núvia tenia 5 anys. Es va acordar una multa de 50.000 florins d'or d'Aragó si una de les parts incomplia el pacte. Tant Bernat de Cabrera com Elionor de Gandia van prometre que se solemnitzaria el matrimoni en *fas de Sancta Mare Esgleya* quatre anys a partir dels anteriors, i es van comprometre a no pactar ni realitzar cap altre matrimoni.

Les clàusules d'heretament estableixen que Elionor donaria per herència a la seva filla un total de 65.000 florins d'or d'Aragó. D'aquests, 30.000 provenien dels béns del seu difunt marit, Jaume de Prades, en concepte de dot, i 35.000 de l'herència rebuda pel pare d'Elionor. A més, Violant rebria tots els altres béns que pertanyessin a Elionor en el moment de la seva mort. No obstant això, es reservava l'usdefruit vitalici de la meitat d'aquests béns, de manera que la propietat plena només passaria a Violant després de la defunció de la seva mare.

Bernat de Cabrera va emancipar el seu fill abans del matrimoni, de manera que aquest heretaria, després de la seva defunció, el comtat d'Osona, el vescomtat de Cabrera i el vescomtat de Bas, juntament amb totes les viles, llocs, castells, gents i jurisdiccions dins del Principat de Catalunya. A més, ambdós progenitors van establir la reserva de certes quantitats monetàries fora de les herències pactades. Bernat es va reservar el dret de disposar lliurement de 100.000 sous, mentre que Elionor va retenir 5.000 florins.

Les clàusules per garantir la transmissió dels patrimonis aportats per ambdues parts establien que, si Violant moria sense descendència o si els seus descendents morien abans dels 20 anys, els béns donats i llegats retornarien a Elionor, si encara era viva, o als seus hereus, excepte 50.000 sous. Pel que fa a Bernardí Joan, el seu pare es reservava el dret de designar hereu universal de totes les seves possessions a qui considerés oportú, excepte 100.000 sous, dels quals Bernardí Joan podria disposar quan tingués edat per atorgar testament.

El dot que aportava Violant consistia en tots els béns que la seva mare li donava, així com els que li provenien de l'herència del seu difunt pare. El comte Bernat IV es comprometia a que, abans de la celebració del matrimoni, Bernardí Joan firmaria una carta dotal a Violant, reconeixent la propietat i altres béns que ella aportaria com a dot, i li atorgaria l'escreix de la meitat del dot segons el costum de la ciutat de Barcelona. Un cop celebrat el matrimoni i rebut el dot, Bernardí Joan faria un reconeixement formal a Violant amb una carta pública, assegurant-li el valor del dot aportat.

L'últim punt d'aquests capítols és el que manifesta la necessitat d'obtenir la dispensa papal per tal com els dos nuvis són cosins germans. Finalment, ambdues parts s'obliguen a respectar els pactes establerts en aquests capítols i ambdues parts juren renunciar a tot *dret, ley, fur, ús costum, constitució o usança*; i estipulen que es faran instruments públics davant notari de totes les escriptures que es generin.

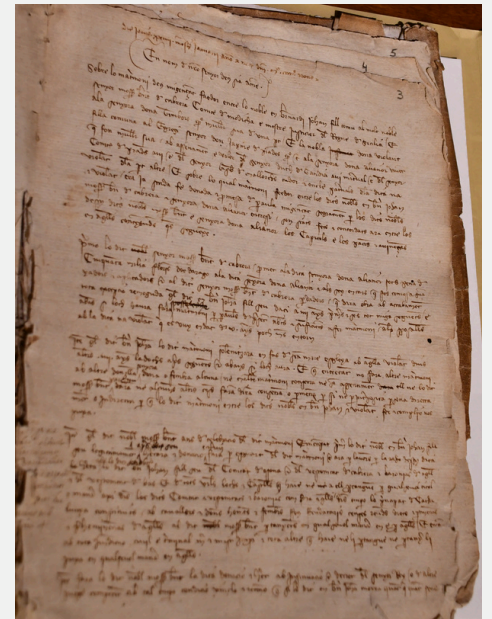
ALIANÇA ENTRE CASES NOBLES: EL NOVELL LLINATGE, DE SANG REIAL, DELS PRADES I L'ANTIC LLINATGE DELS CABRERA

Aquests capítols matrimonials es van renovar a la ciutat de València, en presència de la reina vídua Margarida de Prades el 25 de setembre de 1414. Els representants dels nuvis, Lluís de Prades, bisbe de Mallorca i camarlenc del papa Benet XIII, oncle patern de Violant i el seu tutor, i Bernat IV de Cabrera, es van preocupar per assentar fortament aquest vincle, amb l'assegurança de l'escreix de 12.000 florins per a Violant i que l'heretament no tindria lloc fins a la mort del pare del nuvi, i que, mentre aquesta no es produís, els nuvis residirien amb ell.

Ambdues famílies, els Prades i els Cabrera, es van comprometre a defensar els drets de successió al comtat de Prades i la baronia d'Entença.

Els primers vincles entre aquestes famílies es van establir durant el comtat de Joan de Prades (1358-1414), quan aquest va considerar Bernat IV de Cabrera com a millor partit per a la seva filla Timbor de Prades. El matrimoni es va formalitzar a la primavera de 1385 i, posteriorment, els lligams es van reforçar amb el casament de Pere de Prades, hereu del comte Joan, amb Joana de Cabrera, germana de Bernat IV, a finals de 1386.

Aquests vincles familiars van generar solidaritat mútua, com s'evidencia a la intervenció de Margarida de Prades per alliberar Bernat IV de Cabrera, empresonat a Sicília, o a l'acolliment de l'abadessa Constança de Cabrera per part de Margarida de Prades al monestir de Santa Maria de Valldonzella de Barcelona, després que perdés els palaus heretats del rei Martí I l'Humà.

PER CONÈIXER MÉS...

Jucosa Bonet, Eduard, Jordà Fernández, Antoni (eds.), *Margarida de Prades: Regnat breu, vida intensa*, Tarragona: Publicacions de la Universitat Rovira i Virgili, Edicions de la Universitat de Barcelona, 2022.

Marí i Brull, Gerard, «Dues dispenses i una excomunió (1382-1383): el matrimoni de Bernat IV de Cabrera i Timbor de Prades», *Armoria* (2012 octubre-juliol), vol. i, p. 103-128.

Martínez Giral, Alejandro, *Els vescomtes de Cabrera a la baixa Edat Mitjana. Identitat familiar, dinàmica patrimonial i projecció sociopolítica*, Madrid: Consejo Superior de Investigaciones Científicas, 2019.

Sobrequés Vidal, Santiago, *Els Barons de Catalunya*, Barcelona: Editorial Vicens-Vives, 1970.